

Μνήμη και Προφορική Ιστορία

Ενότητα 3: Τα Τεκμήρια της Προφορικής Ιστορίας

Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν

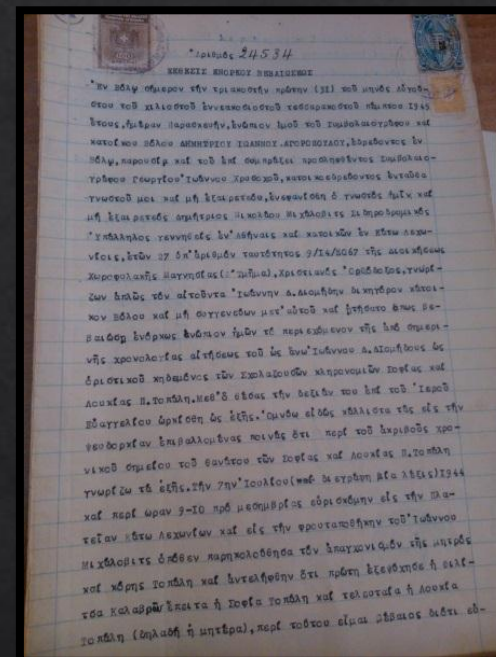
Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

◆ ΜΑΘΗΜΑ 3

◆ ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

Α. Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

- ◇ THOMPSON, *ΦΩΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ*, ΚΕΦ. 4, ιδίως 157-168, 187-199
- ◇ VALERIE YOW, *RECORDING ORAL HISTORY*, p. 10-18

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- ◊ Αναξιόπιστη μνήμη ηλικιωμένων
- ◊ Κουβέντες χωρίς ιστορική αξία
- ◊ Άκριτη αποδοχή των προφορικών μαρτυριών
- ◊ Έλλειψη αυστηρής μεθοδολογίας
- ◊ Έλλειψη αντικειμενικότητας
- ◊ Οι μόνες αξιόπιστες πηγές είναι οι γραπτές

ΔΥΟ ΕΙΔΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- ◆ Ομοιότητες: σύγκριση με τη μεθοδολογία της παραδοσιακής ιστοριογραφίας
 - ◆ *σχετικά με την αξιοπιστία των πηγών*
 - ◆ *σχετικά με την «αντικειμενικότητα»*
- ◆ Διαφορές: εστίαση στην ιδιομορφία των προφορικών πηγών

1. Σχετικά με την αξιοπιστία

ΤΡΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ

ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1^α. Οι γραπτές πηγές δεν είναι πιο αξιόπιστες από τις προφορικές

- ◊ Αρχική πηγή είναι συχνά προφορική
- ◊ Ψευδής αίγλη αυθεντικότητας κατά τη μεταφορά στο γραπτό λόγο
- ◊ Προκατάληψη ή στρέβλωση γεγονότων συχνά σε γραπτές πηγές, αλλά δεν αναγνωρίζεται

* Αριθμός 24534

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΝΟΡΚΟΥ ΒΕΒΑΙΩΣΕΩΣ

* Εν Βόλφ σήμερον τήν τριακοστήν πρώτην (31) τοῦ μηνὸς Αὐγοῦ-
 στοῦ τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεακοβιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμπτου 1945
 ἔτους, ἡμεῖραν Παρασκευὴν, ἐνώπιον ἡμοῦ τοῦ Συμβολαιογράφου καὶ
 κατοικοῦ Βόλου ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ, ἐδρεδοντος ἐν
 Βόλφ, παροῦσι καὶ τοῦ ἐπὶ συμπράξει προσηφθέντος Συμβολαιο-
 γράφου Γεωργίου Ἰωάννου Χρυσόχοῦ, κατοικοῦ ἐδρεδοντος ἐνταῦθα
 γνωστοῦ μοι καὶ μὴ ἐξαιρετεῦ, ἐνεφανίσθη ὁ γνωστός ἡμῖν καὶ
 μὴ ἐξαιρετεὺς Δημήτριος Νικολάου Μιχάλοβιτς Σιθηροδρομικός
 Ὑπάλληλος γεννηθεὺς ἐν Ἀθήναις καὶ κατοικῶν ἐν Κἄτω Λεχω-
 νίσις, ἐτῶν 27 ὑπ' ἀριθμὸν ταυτότητος 9/14/3067 τῆς Διοικήσεως
 Χωροφυλακῆς Μαγνησίας (Α' Τμήμα), Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος, γνῶρι-
 ζῶν ἀπλῶς τὸν αἰτοῦντα Ἰωάννην Δ. Διομήδην δικηγόρον κἄτοι-
 κον Βόλου καὶ μὴ συγγενεῶν μετ' αὐτοῦ καὶ ἠτήσατο ἅπως βε-
 βαιώσῃ ἐνδρῶς ἐνώπιον ἡμῶν τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπὸ σήμερι-
 νῆς χρονολογίας αἰτήσεως τοῦ ὡς ἂν Ἰωάννου Δ. Διομήδους ὡς
 ὀριστικοῦ κηδεμόνος τῶν Σχολαζουσῶν κληρονομιῶν Σοφίας καὶ
 Λουκίας Π. Τοπάλη. Μεθ' οὗ θέσας τὴν δεξιάν του ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ
 Εὐαγγελίου ὤρκισθη ὡς ἑξῆς. Ὁμνῶ εἰδῶς κἀλλίστα τὰς εἰς τὴν
 ψευδορκίαν ἐπιβαλλομένας ποινὰς ὅτι περὶ τοῦ ἀκριβοῦς χρο-
 νικοῦ σημείου τοῦ θανάτου τῶν Σοφίας καὶ Λουκίας Π. Τοπάλη
 γνῶρίζω τὰ ἑξῆς. Τὴν 7ην Ἰουλίου (καὶ δι' ἐγγραφήν βία λέξις) 1944
 καὶ περὶ ὥραν 9-10 πρὸ μεσημβρίας εὐρίσκωμην εἰς τὴν πλα-
 τεῖαν Κἄτω Λεχωνίων καὶ εἰς τὴν φρουταποθήκην τοῦ Ἰωάννου
 Μιχάλοβιτς ὁπῶθεν παρηκολοθησα τὸν ἀπαγκονισμὸν τῆς μητρὸς
 καὶ κόρης Τοπάλη καὶ ἀντελήφθη ὅτι πρώτη ἐξεψόχησε ἡ Φιλί-
 τσα Καλαβρῶν ἔπειτα ἡ Σοφία Τοπάλη καὶ τελευταία ἡ Λουκία
 Τοπάλη (δηλαδὴ ἡ μητέρα), περὶ τοῦτου εἶμαι βέβαιος διότι ἐδ-

Παραδείγματα

- ◇ Εφημερίδες
- ◇ Αλληλογραφία
- ◇ Αυτοβιογραφικά κείμενα
- ◇ Κοινωνικές στατιστικές
 - ◇ Αυτοκτονίες (Durkheim)
 - ◇ Ληξιαρχικές πράξεις γάμου
- ◇ Δημογραφικά στοιχεία (πχ μέγεθος νοικοκυριού)

1β. Η μέθοδος ελέγχου είναι ίδια

- ◊ Έλεγχος εσωτερικής συνοχής
- ◊ Διασταύρωση με άλλες πηγές
- ◊ Διερεύνηση τυχόν πηγών προκατάληψης
 - ◊ Ποιος το έγραψε/είπε;
 - ◊ Ποια θέση στην κοινωνία;
 - ◊ Ποιος ο κοινωνικός σκοπός των λεγόμενων;
 - ◊ Σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται
 - ◊ Ποια η πολιτική συγκυρία;

1γ. Πρόσθετη αξία προφορικών μαρτυριών

- ◊ Έλεγχος αξιοπιστίας γραπτών πηγών
- ◊ Διόρθωση πηγών στρέβλωσης με νέες συνεντεύξεις

2. Σχετικά με την «αντικειμενικότητα»

- ◊ Οι περιγραφές «γεγονότων» δεν είναι αντικειμενικές
 - ◊ Εκφράζουν κοινωνική αντίληψη
 - ◊ Εξυπηρετούν κοινωνικό ή πολιτικό σκοπό
- ◊ Δεν υπάρχουν «αθώα» αρχεία (Harrison)

Παραδείγματα

- ◆ Στατιστικά στοιχεία
 - ◆ Υποχρεωτική παραίτηση δασκάλων μετά το γάμο (HB)
 - ◆ Εμφανίζεται στις στατιστικές όταν γίνεται επίσημη πολιτική
 - ◆ Μείωση αριθμού φτωχών
 - ◆ Μεγαλύτερη του πραγματικού, για να αποδειχθεί αποτελεσματικότητα πολιτικής
- ◆ Φωτογραφίες (στημένες, επιλεκτικές)

Τι δείχνουν και δεν δείχνουν αυτές οι
φωτογραφίες;

Συμπέρασμα

- ◊ Τα τεκμήρια δεν αντιπροσωπεύουν «αντικειμενική αλήθεια», αλλά κοινωνική πρόσληψη γεγονότων

ΔΙΑΦΟΡΕΣ: ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

- ◆ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ:
- ◆ Πιο αξιόπιστες από γραπτές (ακριβής διατύπωση)
- ◆ Διάσωση όψεων της κοινωνικής ζωής που χάνονται
- ◆ Καλύπτουν κενά των γραπτών πηγών
- ◆ Οδηγούν σε νέες ερμηνείες
- ◆ Περιγράφουν το «κλίμα» της εποχής

Το σκάνδαλο Watergate

Οι πληροφορίες που χάνονται

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

- ◊ Αποκαλύπτουν κίνητρα αποφάσεων
- ◊ Διαστρωματική προσέγγιση
- ◊ Καλύτερη κατανόηση γραπτών πηγών
- ◊ Εικόνα καθημερινής ζωής
- ◊ Αποκαλύπτουν άγραφους κανόνες
- ◊ Εικόνα κοινωνικών σχέσεων
- ◊ Σημασία αντικειμένων
- ◊ Κλειδιά ερμηνείας

Παράδειγμα: η σημασία των αντικειμένων

Μουσείο του Croydon

<http://www.museumofcroydon.com>

- ◊ Ένας υπάλληλος τρελλοκομείου της δεκαετίας του 1920 σχολιάζει τη φωτογραφία:
- ◊ «καρφώναμε τους ασθενείς στο έδαφος, ήταν περισσότερο φυλακή παρά νοσοκομείο»

Ερωτήματα

- ◆ Είναι ανώτερες οι προφορικές ή οι γραπτές πηγές;
- ◆ Σε ποιες περιπτώσεις είναι ιδιαίτερες χρήσιμες οι προφορικές πηγές;

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

- ◇ Χρονοβόρος διαδικασία
- ◇ Απώλεια κατά μεταφορά σε γραπτό λόγο
- ◇ Μερική εικόνα
- ◇ Επιλεκτικότητα στο δείγμα αφηγητών
- ◇ Αναδρομική μνήμη
- ◇ Σιωπές

ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΩΝ

- ◊ Κριτήρια επιλογής
- ◊ Μέθοδος αναζήτησης
- ◊ Αντιπροσωπευτικότητα

Μοντέλα δειγματοληψίας

- ◇ Τυχαίο δείγμα (random sample)
- ◇ Δείγμα ποσοτώσεων – αναλογικό δείγμα (Quota sample)
 - ◇ Παράδειγμα: P.Thompson, *The Edwardians*
- ◇ Στρατηγικό δείγμα- εγκυρότητα αντί για αντιπροσωπευτικότητα
 - ◇ P.Thompson & D.Bertaux, *Pathways to Social Class* (1997)
- ◇ Διαστρωματωμένο δείγμα
- ◇ Ολικό δείγμα

Διαβάστε Paul Thompson, *Φωνές από το παρελθόν*, σ. 187-193

Χρηματοδότηση

- ◇ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- ◇ Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- ◇ Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.